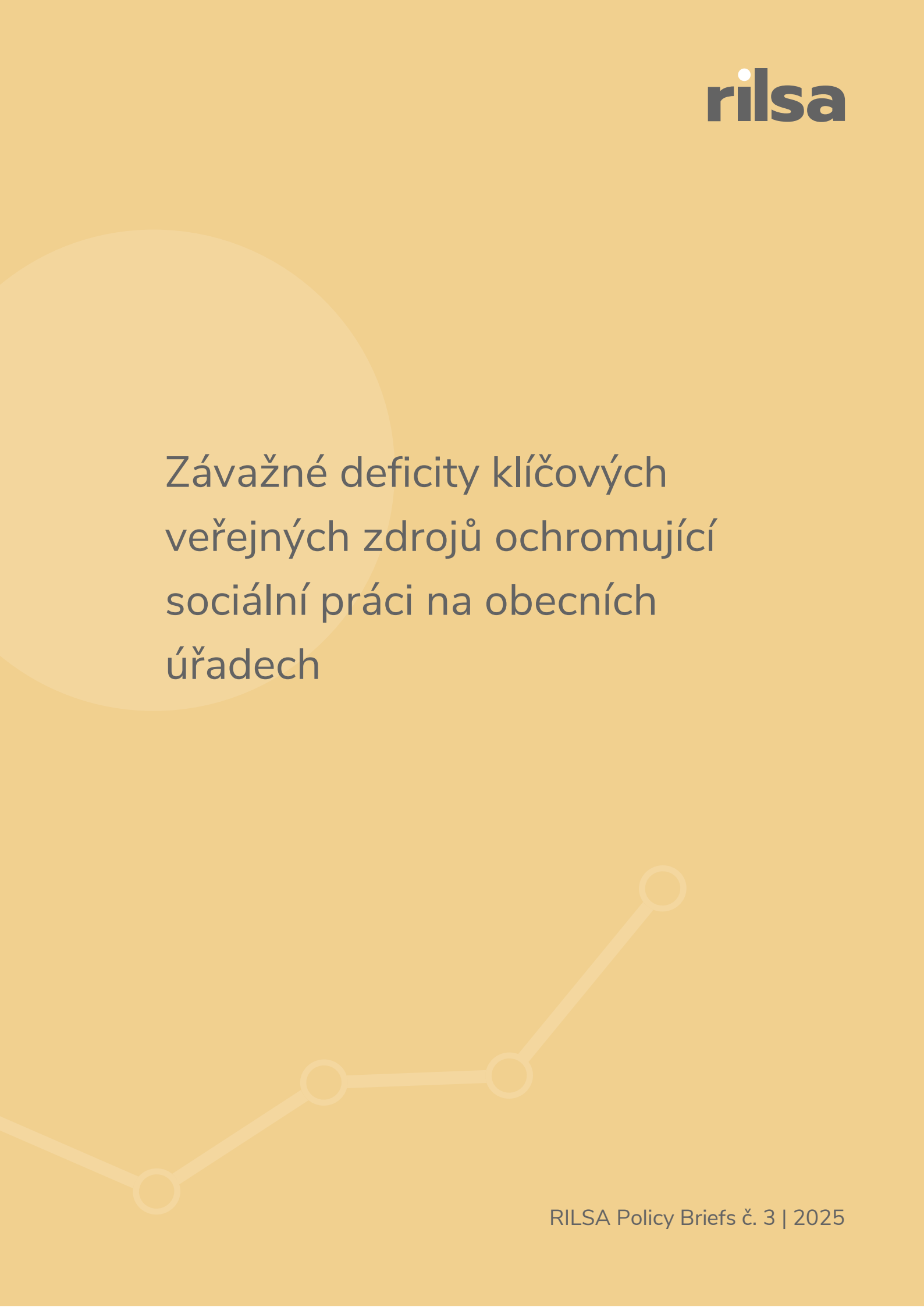

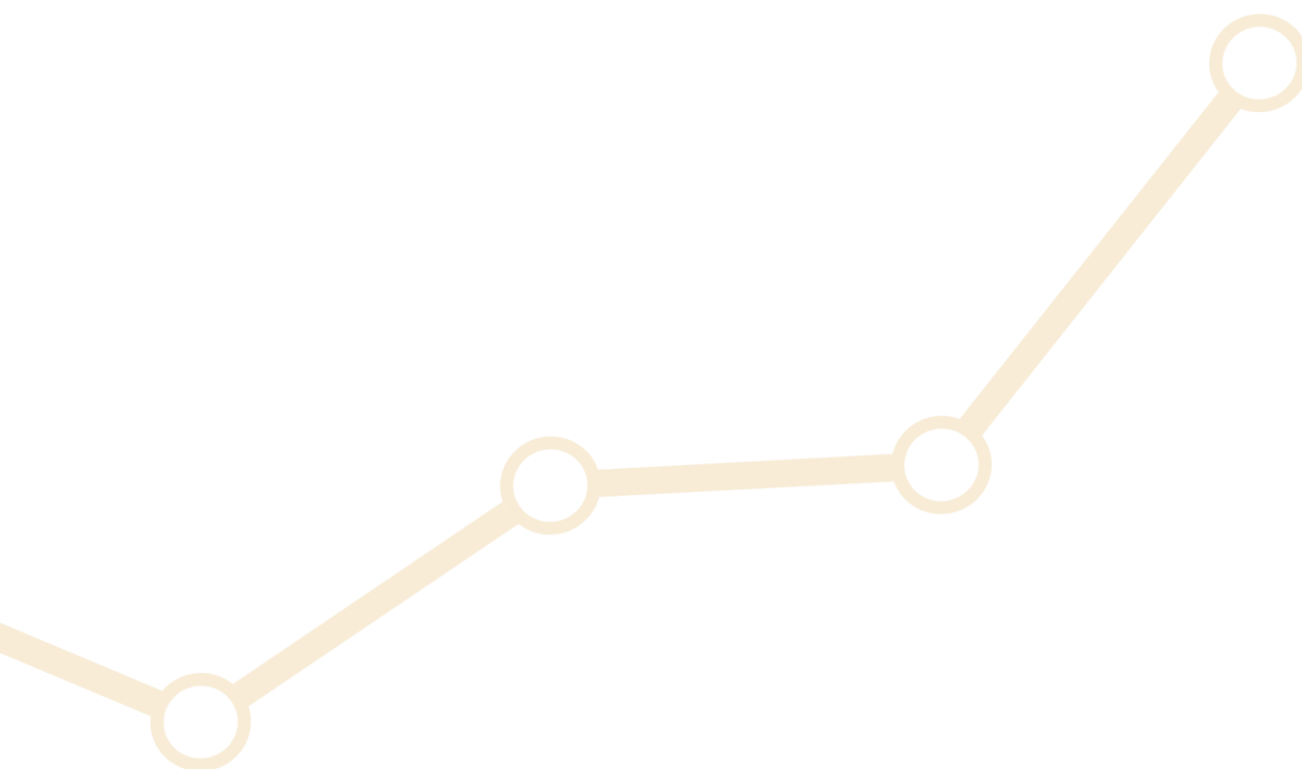
The background is a solid light orange color. On the left side, there is a large, semi-transparent circle. In the bottom right corner, there is a decorative line graph with four circular nodes connected by straight lines, showing an overall upward trend.

Závažné deficity klíčových veřejných zdrojů ochromující sociální práci na obecních úřadech

RILSA Policy Briefs č. 3 | 2025

Olga Hubíková

Jana Havlíková

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i., (RILSA) je veřejnou výzkumnou institucí provádějící aplikovaný výzkum v oblasti práce, sociálních věcí a bezpečnosti práce na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. Vykonává rovněž konzultantskou činnost, organizuje konference a vydává odborné publikace.

Svémi policy briefs nabízí RILSA stručná shrnutí odborných poznatků a kvalifikovaná doporučení ohledně aktuálních témat sociální politiky.

Shrnutí

- Závažný nedostatek klíčových materiálních zdrojů a veřejných služeb podvazuje možnosti sociální práce s klienty:
 - Zvyšují se rozpory mezi nastavením systému, potřebami klientů a vlastními profesními představami sociálních pracovníků o tom, co je žádoucí a co by mělo být možné.
 - Vzniká vážný nesoulad mezi žádoucími cíli sociální práce s klientem, deklarovanými cíli a mezi tím, čeho se skutečně daří dosahovat.
- Sociální pracovníci jsou často konfrontováni s nepříznivými životními situacemi klientů, které by v rámci svojí odbornosti a profesních zkušeností uměli řešit, nicméně nemají k dispozici potřebné nástroje, zdroje ani dostatečné pravomoci o přidělení zdrojů spolurozhodovat.
- Zásadní diskrepance mezi počty klientů a jejich potřebami a zdroji, jako jsou finance, dostupné bydlení, specializované služby zejm. zdravotní, sociální, psychologické, adiktologické, výrazně omezuje až uzavírá možnosti efektivně pracovat s nejvíce ohroženými klienty či skupinami klientů a prohlubuje jejich marginalizaci.
- Masivním problémem je především kritická nedostupnost bydlení a ubytovacích služeb. To předurčuje k neúspěchu snahu sociálních pracovníků o zlepšení situace klienta, protože stabilní bydlení je ve většině případů první podmínkou další smysluplné intervence do životní situace klienta.
 - Lidé se mnohdy stávají klienty sociálního pracovníka jen kvůli ohrožení ztrátou bydlení či již s faktickou ztrátou, přičemž za situace příznivější bytové politiky by se klienty sociálního pracovníka vůbec nestali.
- Sociální pracovníci soustřeďují pojetí své role téměř výhradně kolem individuální práce s klientem (mikropraxe) a rezignují na makropraxi v podobě snahy o společenskou změnu, např. odstranění strukturálních bariér v přístupu jejich klientů k potřebným zdrojům a materiálnímu zabezpečení.
- Může dojít až k delegitimizaci profese sociální práce, kdy systémové překážky, které brání zlepšování životní situace jednotlivců či skupin, mohou být vykládány jako neschopnost sociální práce reagovat na potřeby klientů, tedy vyvolat dojem selhávání celé profese sociální práce.

Důležitost výzkumu

Sociální práce na obecních úřadech se zaměřuje na širokou škálu cílových skupin a nepříznivých životních situací. Očekává se, že sociální pracovníci budou s to pomáhat klientům s akutními i chronickými problémy, často ve velmi složitých nepříznivých sociálních situacích a s velkým rozsahem neuspokojených potřeb. Jedním z klíčových předpokladů účinné pomoci je adekvátní kapacita dostupných materiálních zdrojů a veřejných služeb včetně sociálních služeb a dostatečná pravomoc sociálních pracovníků (spolu)rozhodovat o přidělování zdrojů/služeb klientům. V této oblasti se sociální práce na obecních úřadech nachází ve slepé uličce, kdy nárůst potřeb klientů není doprovázen adekvátním rozšířením zdrojů a pravomocí sociálních pracovníků. Výzkum je nezbytný pro lepší porozumění těmto překážkám účinné sociální práce a pro návrhy adekvátních řešení, včetně možností interdisciplinární spolupráce, posílení autonomie sociálních pracovníků a dalších opatření, která umožní sociálním pracovníkům efektivně reagovat na potřeby nejohroženějších či opomíjených skupin a přispět k udržitelnému zlepšení jejich životní situace a soudržnosti ve společnosti.

Hlavní zjištění

Prezentované poznatky vycházejí z kvantitativních a kvalitativních dat ze dvou různých výzkumných projektů zaměřených na sociální práci na obecních úřadech (viz níže seznam zdrojů).

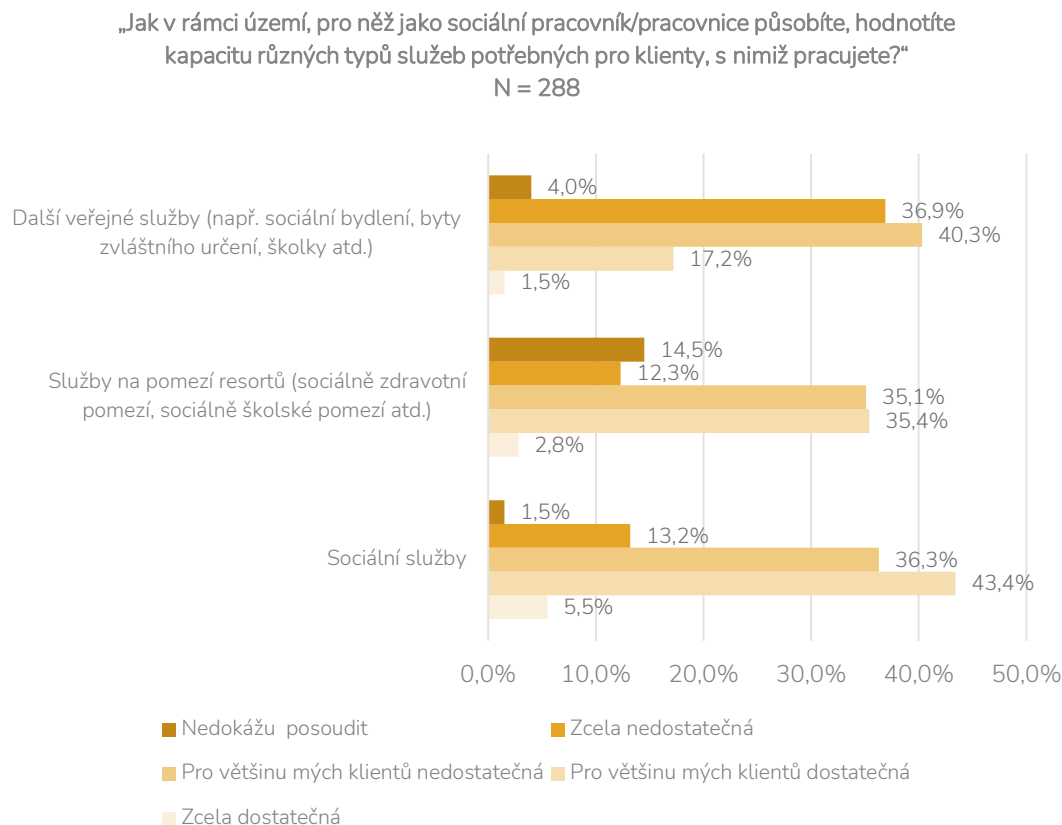
Z grafu č. 1 plyne, že za nedostatečnou považovalo kapacitu sociálních služeb v součtu téměř 50 % dotazovaných sociálních pracovníků; 47,3 % sociálních pracovníků naráží na deficity u služeb na pomezí resortů; nejčastěji sociální pracovníci konstatovali vážné deficity u dalších veřejných služeb, jako je bydlení či školky, a to v součtu více než 77 %.

Podrobnější vhled do problematiky chybějících veřejných zdrojů a důsledků této situace vnáší poznatky z kvalitativních rozhovorů (podrobněji viz seznam zdrojů, zejména Hubíková, Havlíková & Trbola, 2024).

I. Nedostupnost sociálních služeb

- vážný nedostatek služeb sociální péče, malá dostupnost a nedostatečné kapacity pobytových sociálních služeb, zejména domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem;
- nedostatečná kapacita terénních sociálních služeb, zejm. pečovatelských služeb a osobní asistence; v některých částech správních obvodů obcí, především v řadě obcí I. typu, nejsou často terénní služby k dispozici vůbec;
- nedostatečné či chybějící kapacity azylových domů nebo jsou k dispozici jen pro určité cílové skupiny, například pro muže; zcela chybějí azylové domy pro rodiny s dětmi apod.

Graf č. 1 Dostupnost jednotlivých typů veřejných služeb pro klienty sociální práce na obecních úřadech
(viz Zdroje, Hubíková, Havlíková & Trbola, 2022)

II. Absence lékařských odborností

- chybějící psychiatrická péče, přičemž lidé s psychickými problémy či psychiatrickou diagnózu v jejich klientele v sociálních pracovníků posledních letech přibývají;
- pro řadu klientů sociálních pracovníků nejsou dostupní potřební odborní lékaři, část klientů nemá ani praktické lékaře, což může mít negativní dopad při zajišťování dávek pro osoby se zdravotním postižením, kompenzačních pomůcek apod.

III. Dominantním tématem byla pro sociální pracovníky kritická nedostupnost bydlení

- Chybí sociální bydlení, obecní byty, byty zvláštního určení.
- V řadě obcí či jejich okolí nejsou k dispozici ani formy prekérního bydlení, tedy volná místa na ubytovnách, byť ty jsou samy o sobě neuspokojivým řešením.
- Sociální pracovníci nemají pravomoc zasahovat do přidělování bytu/vystěhování z bytu u svých klientů, ani když je to v přímé souvislosti s cíli sociální práce s daným klientem.

- Nedostupnost bydlení výrazně ovlivňuje strategie sociálních pracovníků a silně předurčuje výsledek sociální práce; sociální pracovníci často musejí hledat provizorními řešení, která nevedou k dlouhodobé stabilizaci klientů.

Dle stejného datového setu dopadá nedostatek veřejných zdrojů nejen na klienty samotné, ale negativně ovlivňuje i výkon sociální práce na obcích a promítá se i do pojetí samotné profese sociálního pracovníka:

Nepříznivé dopady na klienty

- Určité skupiny jsou v přístupu k pomoci marginalizovány coby „nespolupracující“, „nemotivovaní“, jako ti, kteří si svůj životní styl vybrali sami, jako ti, kteří pomoc odmítají apod.
- Někteří klienti či některé potřeby klientů zůstávají zastíněny těmi, kteří se lépe kryjí s dostupnými zdroji nebo lépe korespondují s prioritami vlivných subjektů či tvůrců politik.
- Lidé nejvíce znevýhodnění z hlediska dostupnosti základních životních potřeb, jako je zejm. bydlení, či z hlediska dostupnosti vysoce odborných služeb, bývají vytlačováni i z pomoci poskytované sociální prací na obecních úřadech.
- Klienti často zůstávají dlouhodobě odkázáni na improvizovaná či nevyhovující uspořádání životních podmínek, což vede k demotivaci a pasivitě.

Nepříznivé dopady na sociální pracovníky a výkon sociální práce

- Nedostatek veřejných zdrojů vede k frustraci, stresu a dilematu v rozhodování o prioritizaci klientů, kolik času věnovat klientům, jejichž situaci pravděpodobně nebudou sociální pracovníci schopni zlepšit.
- Reakce sociálních pracovníků se může odehrávat na škále od přílišného osobního nasazení až po rezignaci či výkon sociální práce zaměřený převážně na administrativní úkony, případně orientace na zástupné cíle; vždy ale hrozí vyhoření sociálního pracovníka až po opuštění oboru;
- Někdy sociální pracovníci připouštěli, že pojetí své role a očekávání od sebe samých museli v kontextu kritického nedostatku zdrojů revidovat a korigovat představu o pomoci všem klientům podle svých původních představ o roli a poslání sociálního pracovníka.
- Může docházet i na různé strategie, například vyčkávání a ponechání věcí víceméně vlastnímu vývoji, spoléhání se na „odpadnutí“ některých klientů apod.

Nepříznivé dopady na profesi sociální práce

- Dochází k výraznému oslabování statusu sociální práce jako profese i jako oboru.
- Nedostatek nástrojů a zdrojů pro dosažení skutečné změny v životních situacích klientů může roztočit spirálu nedůvěry v sociální práci: pokud klienti dlouhodobě nevidí reálnou pomoc, klesá jejich ochota

spolupracovat se sociálními pracovníky, což účinnost sociální práce dále snižuje; to podkopává důvěru v sociální práci jak u veřejnosti, tak i těch tvůrců politik, kteří dané situaci, v níž se ocitla sociální práce a jejím důsledkům, nerozumí.

- To může ohrožovat ochotu investovat veřejné finance do podpory rozvoje sociální práce jak na úrovni vzdělávání, tak profesionalizace jejího výkonu, zlepšování pracovních podmínek sociálních pracovníků atd.
- Sociální pracovníci nemohou v potřebném rozsahu realizovat některé komplexní metody sociální práce vyžadující větší zapojení veřejných zdrojů, zástupců dalších odborností, veřejných služeb (např. case management, depistáž).
- Sociální práce se redukuje na zvládání nejhorších krizí a řešení ad hoc úkolů, místo aby pomáhala klientům k dlouhodobé stabilizaci.

Doporučení

- Posílení statusu sociálních pracovníků prostřednictvím ucelené legislativní úpravy (profesní zákon), který by přinesl zlepšení v oblasti institucionalizace sociální práce.
- Zajištění větší nezávislosti sociálních pracovníků obecních úřadů ve smyslu ochrany před politickými vlivy a tlaky na obecních úřadech: jde o to, aby sociálním pracovníkům byla zaručena větší profesní autonomie při výkonu jejich odborných činností.
- Rozšíření pravomocí sociálních pracovníků obecních úřadů v oblasti spolurozhodování o přímé alokaci zdrojů a služeb, při zajišťování a řízení interdisciplinární spolupráce mezi sociálními pracovníky, zdravotními službami a úřady práce atd.
- Personální posílení sociálních odborů, stanovení závazného personálního standardu.
- Podpora širšího pojetí sociální práce a role sociálních pracovníků, které obsáhne i makropraxi jako žádoucí formu sociální práce včetně možnosti vyčlenit si na její výkon dostatečný čas v rámci pracovní doby.
- Další podpora profesního rozvoje sociálních pracovníků a zacílení odborného vzdělávání i na oblasti makropraxe a advokační práce.
- Reálné zapojování sociálních pracovníků do plánování rozvoje veřejných služeb v dané lokalitě, nejen sociálních služeb, využívání informací a zkušeností sociálních pracovníků o aktuálních deficitech v dané lokalitě.

- Zapojení sociálních pracovníků do politik a dokumentů města, včetně obecně závazných vyhlášek (i když se jedná o samostatnou působnost obce), pokud se tyto politiky týkají sociální oblasti, neboť se přímo propisují do sociální práce a nároků na sociální práci v dané lokalitě.
- Zavedení státem garantovaného systému dostupného bydlení s přímým provázáním na sociální práci na obecních úřadech
- Zřizování krizových ubytovacích kapacit s přímým propojením na sociální práci na obecních úřadech.

Literatura

HAVLÍKOVÁ, Jana, Olga HUBÍKOVÁ & Robert TRBOLA, 2022. Kvalita výkonu sociální práce v ČR. Souhrnná výzkumná zpráva. Praha: RILSA.

Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_517.pdf

HUBÍKOVÁ, Olga, Jana HAVLÍKOVÁ, Jana, & Robert TRBOLA, 2024. Sociální práce na obecních úřadech z perspektivy sociálního konstruktivismu. Praha: RILSA.

Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_579.pdf

HAVLÍKOVÁ, Jana, Olga HUBÍKOVÁ, 2025. With Empty Hands: How the Lack of Public Resources Distorts Social Work Performance. Czech & Slovak Social Work/Sociální Práce/Sociálna Práca, 25.1.

Autorky

Mgr. Jana Havlíková, Ph.D.

jana.havlikova@rilsa.cz) je výzkumnou pracovnící RILSA, kde se dlouhodobě věnuje výzkumu v oblasti sociální práce. V rámci svého odborného zaměření se soustřeďuje zejména na výkon sociální práce ve veřejné správě a na otázky spojené s tématem kvality v sociální práci. Svou práci prezentuje jak prostřednictvím publikací RILSA, tak odborných článků a různých konferenčních vystoupení a workshopů.

Mgr. Olga Hubíková, Ph.D.

olga.hubikova@rilsa.cz) je výzkumnou pracovnící brněnského pracoviště Výzkumného institutu práce a sociálních věcí, v. v. i., (RILSA) a dlouhodobě se věnuje aplikovaným výzkumům z oblasti sociální práce, v posledních letech zejména tématům kvality výkonu sociální práce a specifikům sociální práce v přenesené působnosti.

RILSA Policy Briefs

č. 3 | 2025

RILSA

Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1
T: +420 221 015 844
E: rilsa@rilsa.cz
W: <https://www.rilsa.cz>
Datová schránka: yj6jvet

© Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.
Praha 2025

RILSA Policy Briefs
ISSN 2788-2500

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons. Uveďte původ.
4.0 Mezinárodní veřejná licence. (<http://www.creativecommons.org>)

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2023–2027 a je součástí výzkumného úkolu „Výzkum zaměřený na vyhodnocení činnosti sociálních pracovníků obecních úřadů ve vztahu ke struktuře a potřebám jejich klientů“ řešeného Výzkumným institutem práce a sociálních věcí, v. v. i. (IP 70714).